

Філософія

Семенюк Н. В. Необхідність нормативно-правового обезпечення функціонування системи непрервного образування.

В умовах трансформації суспільства зростає необхідність розробки концептуальних основ правового обезпечення національного образування в цілому і образування в частності. Національне законодавство до сих пор ще ориентовано на устарівші форми підвищення кваліфікації працюючого населення, в то ж час як правова сфера повинна визначати розвиток в країні більш перспективної форми непрервного образування. Формуючи нову концептуальну модель нормативно-правового обезпечення прогресивного розвитку української системи непрервного образування, необхідно соединити в ній такі функціонально-структурні елементи, як суспільно-політический, нормативно-правовий і інтегративно-розвиваючий.

Ключові слова: непрервне образування, правова регуляція, нормативна база.

Semenyuk N. V. Necessity of the normative-legal providing of the system's of continuous education functioning.

With the transformation of society increases the need for a conceptual framework of legal support of national education in general and education in particular. National legislation is still focused on the old forms of training of the working population, while the legal sphere must determine the development of the country's more promising forms of continuing education. Forming a new conceptual model of the regulatory framework of the progressive development of the Ukrainian system of continuing education must be connected to it are its functional and structural elements, socio-political, legal, regulatory and integrative developmental.

Keywords: continuing education, legal regulation, and regulatory framework.

Гальченко М. С.

СОЦІАЛЬНА ЗРІЛІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК ФАКТОР УКОРИНЕННЯ У БУТТЯ СУЧASNIX ЦІННОСТЕЙ

У статті досліджено формування педагога як особистості; проаналізовано сучасні цінності; означено, як саме соціальна зрілість педагога впливає на формування сучасних цінностей дитини.

Ключові слова: цінності, особистість, дитинство, педагогічна майстерність, соціальна зрілість.

Значне ускладнення виховного процесу в сучасних умовах перетворилося на стійку тенденцію, яка виявляється уже в початкових

класах середньої школи. Діти є тією категорією суспільства, яка найбільш сприятлива до різних впливів. Саме в цей період відбувається перше залучення дитини до розгалуженої системи нормативних взаємин, вона постійно зазнає дій норм, які виникають стихійно, і перебуває під впливом поведінкових зразків різних способів спілкування, їхня неузгодженість щодо суспільно значущої спрямованості негативно позначається на особистісному розвитку дитини. З огляду на це запропоноване дослідження є надзвичайно актуальним.

Означену проблематику на сьогодні щікавиться чимало російських, зарубіжних та вітчизняних філософів. Соціокультурні характеристики дитинства, його аксіологія дослідженні в працях зарубіжних дослідників: Г. Вялової, Ф. Доля, С. Іконникової, М. Кагана, А. Камю, І. Коня, Л. Кураєвої, М. Мід, Ж.П. Сартра, Р. Тейлора, Д. Фельдштейна З. Фрейда, Е. Фрома, І. Хайзингі, С. Щеглової та ін.

Серед сучасних українських дослідників слід насамперед назвати таких вчених, як Ш. Амонашвілі, В. Андрушченко, Т. Андрушченко, В. Безпалько, Н. Бібік, Н. Бондаренка, С. Гончаренко, А. Каніщенко, А. Конева, Т. Розова, О. Савченко, М. Скаткін, М. Тягур, С. Шевченко та ін. У роботах цих авторів проаналізовано проблеми виховання дитини, використання інноваційних технологій, розвиток творчих здібностей, диференціації процесу навчання дитини, особливості їх превентивного виховання тощо. Проте досліджені впливу педагога на формування цінностей дитини, а в подальшому й дорослої людини значно менше. Саме цьому й присвячується ця розвідка.

Мета статті полягає в тому, щоб дослідити, як впливає соціальна зрілість педагога на продуктування та майбутнє формування цінностей у дитини.

Нині марно плекати надію на швидке поліпшення соціальних чинників. Отже, лишається один вихід – покластися на професіоналізм педагога та на його психологічну озброєність. Проте згадана ланка професійної готовності є сьогодні найслабшою. Про це на повний голос заявляють самі вчителі, які шукають шляхів підвищення рівня психологічної підготовки [2, 88].

На думку Н. Козакової, важливою складовою професійної підготовки зрілого, самодостатнього педагога є педагогічна практика, яка спрямована, з одного боку, на закріплення та реалізацію у спеціально створених умовах набутих студентами предметних, психолого-педагогічних, методичних знань, умінь і навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності у школі, з іншого –

творчий розвиток та саморозвиток майбутнього вчителя, формування в нього професійно значущих якостей і готовності до інноваційної педагогічної діяльності [5, 40].

У процесі навчання у школі у дітей формується відповідальність, самооцінка, ставлення до пріоритетів та цінностей, до навколошнього середовища. Школа як фактор соціалізації впливає на просоціальну поведінку дитини, виявляючи її потенційні можливості.

Центральна дійова особа у цьому процесі – педагог, від якого значною мірою залежить успішність соціалізуючого процесу школярів. Тому важливою передумовою результативності процесу позитивної соціалізації учнів на етапі шкільного навчання є професійна підготовка вчителя. Одним з найважливіших чинників, який змістовно наповнює професіоналізм учителя, є педагогічна майстерність. Можна сказати, що педагогічна професія стоїть у перших рядах професій, які пов'язані з творчістю. Ще К. Д. Ушинський писав: «Педагогіка – не наука, а мистецтво, – найбільше, найскладніше, найвище й найнеобхідніше з усіх мистецтв. Мистецтво виховання спирається на науку. Як мистецтво, складне й об'ємне, воно спирається на безліч об'ємних і складних наук; як і мистецтво, воно, крім знань, вимагає здібності й нахилу, і як мистецтво, воно прагне до ідеалу, якого вічно намагається досягти і який цілком ніколи недосяжний: до ідеалу досконалості людини» [8, 205].

У педагогічній літературі можна зустріти різні тлумачення поняття «педагогічна майстерність». Вкажемо лише на окремі з них. Педагогічна майстерність –характеристика високого рівня педагогічної діяльності. Критерієм педагогічної майстерності є такі ознаки діяльності: гуманізм, науковість, педагогічна доцільність, оптимальний характер, результативність, демократичність, творчість (оригінальність) [3, 251].

Майстерність і мистецтво виховання... полягає в умінні педагога відкрити буквально перед кожним, отже й перед найпосереднішим, найважчим вихованцем ті сфери розвитку його духу, де він може досягти вершини, виявити себе, заявити про своє «Я», черпати сили з джерела людської гідності, почувати себе не обділеним, а духовно багатим [7, 73].

У кожного дослідника є власне розуміння поняття «педагогічна майстерність», але ці визначення не виключають одне одного, а лише доповнюють, розширяють сутність феномена «педагогічна майстерність». Отже, педагогічна майстерність – це бездоганне, творче виконання педагогом своїх професійних функцій на рівні мистецтва, результатом чого є створення оптимальних соціально-педагогічних

умов для розвитку особистості вихованців, забезпечення високого рівня їхнього морально-духовного й інтелектуального розвитку.

Майстерність – це унікальний феномен діяльності педагога, серцевина вияву його професіоналізму. Оволодіння майстерністю – процес тривалий, багатогранний. Він є результатом діяльності розуму й серця. Критерієм майстерності, як стверджують автори грунтовної праці «Педагогічна майстерність» є такі: доцільність (за спрямованістю), продуктивність (за результатами), діалогічність (за характером стосунків з вихованцями), оптимальність у виборі засобів, творчість (за змістом діяльності) [4, 34-35]. Такі дослідники, як Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос, І. А. Зязюн, В. А. Семашко, Н. М. Тарасевич визначають певні рівні оволодіння педагогічною майстерністю: елементарний, базовий, досконалій, творчий.

На наш погляд, у підході до визначення рівнів сформованості педагогічної майстерності простежується певна умовність, оскільки на кожному рівні має виявляти себе креативна діяльність педагога-вихователя.

Підсумовуючи міркування про якості та вміння учителя, які становлять основи вияву педагогічного професіоналізму, варто вказати на ще одну змістовну якість особистості педагога-вихователя – совісність і чесність. Учитель з високих громадянських і духовних позицій має наполегливо формувати в учнів ці почуття [1, 23-30].

В. О. Сухомлинський, пишучи про формування педагогічної культури, професіоналізму, неодноразово вказував на важливість керуватися у своїх діях таким мірилом, як совість: «Що потрібно для того, щоб у розуму був такий неспокійний, строгий вартовий – чутлива совість?.. Сумління – це, образно кажучи, емоційний вартовий переконань» [6, 498].

Майже всі діти приходять до школи з прагненням вчитися, вони ставляться до навчання як до серйозної, суспільно важливої діяльності. У перші дні навчання у школі майже кожна дитина намагається сумісно ставитись до навчання. Як показало дослідження, майже у кожної дитини на цей час виникає певне уявлення про ідеального учня. Правда, цей ідеал ще досить нечіткий, але і він відіграє важливе значення у механізмі ставлення учнів до навчання. Проте через деякий час ставлення окремих дітей до школи змінюється.

У недосвідчених учителів значна частина учнів класу через три-чотири місяці починає виявляти байдужість до школи, небажання відвідувати її.

В. Сухомлинський наголошує на тому, що дитині треба давати змогу щодня відкривати для себе щось нове, відчувати радість,

сприйняття. Розвиток розуму необхідний дитині не тільки для праці, а й для повноти духовного життя. Тому потрібно в юні роки розвивати інтелект, а знання, здобуті в цьому процесі, мають шліфуватися в продуктивній праці, дослідницькій роботі, самостійному вивчені життєвих явищ, у спробах літературної творчості [7, 78].

Для зміцнення позитивного ставлення учнів до школи важливо зважати на індивідуальні відмінності учнів, пам'ятаючи, що серед них є впевнені і невпевнені у своїх силах, що є діти, які намагаються проявляти активність, демонструючи цим ставлення до школи і вчителя, але є і такі, які прагнуть бути непоміченими у класі, чітко не виражають свого ставлення до школи. Важливе значення в навчанні має і ставлення учнів до вчителя. Прийшовши до школи, першокласники, особливо ті, що відвідували дитячий садок, не одразу звикають до того, як вчитель ставиться до них. Лише з часом, тривалість якого здебільшого залежить від особистих якостей вчителя, встановлюються нові для дітей ділові й водночас довірливі стосунки з ним.

Як правило, у 1-2 класах учні не виявляють критичного ставлення до вчителя, вони виконують всі його вимоги, люблять і поважають за те, що він навчає їх. Вимогливість і стриманість учителя діти пов'язують із серйозністю нового для них виду діяльності – учіння. Критичне ставлення з'являється в 3-му класі, якщо учитель допускає помилки у навчально-виховному процесі

Великий за обсягом зміст неминуче призводить до втоми учнів, до зниження інтересу до навчання, до погіршення і гальмування інтелектуального розвитку учнів, до формального поверхневого засвоєння учнями змісту навчання.

Цільові складові навчальної діяльності. У порівнянні із дошкільниками складнішими стають цілі діяльності молодших школярів. Вони визначаються програмним змістом навчання. При характеристиці цільових компонентів навчання, як і інших складових, важливо диференціювати цілі, які ставить учитель, і цілі, які усвідомлює і приймає учень у процесі навчання.

Під час аналізу мотивів учіння необхідно одержати від учнів відповіді на запитання: Що спонукає учня до конкретної навчальної діяльності? Яке ставлення учня до виконання навчального завдання?

У деяких першокласників мотиви учіння пов'язані з привабливістю самого шкільного навчання, його атрибутиами. Для багатьох першокласників іноді більше значить переживання самої участі в процесі учіння, ніж усвідомлення результату навчальних дій (нові знання, уміння). Тут переважають ще ігрові мотиви, хоч

спонукають вони до навчальних дій. Учіння також є засобом досягнення якихось цілей за межами навчальної діяльності (наприклад, задоволення соціальної потреби в самоствердженні).

Друга група мотивів учіння молодших школярів – це так звані внутрішні мотиви учіння, які характерні для діяльності, спрямованої на здобуття знань, оволодіння необхідними для цього способами дій. Тут школярів приваблює сам процес учіння – вони отримують задоволення від того, що долають труднощі, які виникають під час розв'язання навчальних задач. У школярів мотиви учіння залежать від рівня навчальної успішності учнів.

Знання є головним елементом освіти учнів. Знання поділяються на наукові, тобто такі, які відображають дійсність у формі загальних уявлень та понять; на художні, тобто знання, які відображають світ у формі художніх образів; на житейські та донаукові, у яких описані і констатовані факти однобічно або викривлено. До результатів учіння відносять психічний, зокрема, інтелектуальний та моральний розвиток учнів (сприймання, пам'ять, мислення, увага, мотиви, інтереси, моральні якості учнів). Ці результати у навчальній діяльності не слід вважати побічними.

Сьогодні модернізація початкової освіти спрямована на її перебудову з урахуванням трансформаційних процесів європейського та світового рівня. Проте досі існує цілий ряд проблем, від вирішення яких безпосередньо залежить якість української освіти, серед таких проблем забезпечення підручниками, які б відповідали новим реформам в освіті.

Зарубіжні дослідники також розглядають проблему підготовки майбутніх учителів початкової школи. Так, Дж. Ніколз стверджує, що майбутні педагоги повинні демонструвати знання, набуті під час навчання у ВНЗ, вміння викладати, планувати та організовувати учнів, вміння контролювати, правильно оцінювати й інші професійні навички [9, 56].

Д. Хейз наголошує, що початкова освіта – це надзвичайно складна система в теоретичному та практичному плані, в плані дослідження й управління. Хороша початкова школа, на думку дослідника, гарантує умови для розкриття здібностей дитини та надання їй можливостей для навчання [10, 49].

Важливою частиною професії вчителя початкових класів є розвиток навичок рефлексії, яка допоможе модифікувати викладання в класі. Підготовка учителів молодшої школи у Великобританії ґрунтується на відповідних стандартах, які включають у себе професійні характеристики, професійні знання та професійні навички.

Професійні характеристики розглядаються як відносини з дітьми й батьками, вміння спілкуватися та працювати з іншими людьми, особистий професійний розвиток. Професійні знання – це викладання та навчання, грамотність і досягнення, оцінка та контроль. Професійні вміння дослідник характеризує як планування, викладання, оцінку та контроль, навчальне середовище, роботу в групах і співпрацю [10, 93]. Можливо, нам варто прислухатися до досвіду європейських вчених.

Адже не можна не погодитись із думкою Н. Платонова, що час, коли навчання було простим здобуттям знань, минув і прийшов час нових технологій. У молодшому шкільному віці через спеціально побудоване навчання дитини може бути сформована здатність до самовдосконалення, саморозвитку, самопізнання. Це і являє собою систему розвитку навчання, що має чільне місце. Цінними стають не просто виконавські якості учнів, а творче мислення, здатність вирішувати практичні завдання.

Варто відмітити кризу традиційної освітянської парадигми, суперечність між професійним самовизначенням особистості і процесами депрофесіоналізації. Традиційна освітянська парадигма вже не спроможна формувати суспільство та вести його за собою.

Нинішня ситуація вимагає подолання однобічності класичного фундаменталізму і некласичної фрагментарності в освіті на основі постнекласичної (культурно-особистісної моделі освіти). У зв'язку з цим моделюється нова освітянська стратегія, що ґрунтуються на модернізованій світоглядній орієнтації, реконструкції змісту, методів і форм освітнього процесу. Нова модель освіти має не лише зберегти домінуючу професійну функцію в освіті, але й стати засобом забезпечення свободи саморозвитку людини і суспільства на основі їх гармонії та історичного самозбереження.

Необхідно врахувати, що реальні позитивні зміни в освіті неможливі без кваліфікованих педагогічних кадрів. Нові вимоги часу ставлять і нові завдання перед педагогами. Невисокі показники сформованості навичок практичного застосування набутих знань в життєвих ситуаціях у молодших школярів, отримані в результаті моніторингових досліджень, говорять про недостатній досвід більшості вчителів у формуванні в учнів цих навичок.

Тому на систему підготовки та підвищення кваліфікації вчителя покладається особлива роль у процесі ознайомлення вчителів і студентів із методиками запровадження компетентнісно орієнтованого підходу до навчання.

Необхідна оптимізація кадрового потенціалу освітіян, зокрема підвищення освітнього рівня педагогів; удосконалення кваліфікації

педпрацівників і керівників навчальних закладів; збільшення кількості педагогів, що мають вищу і першу кваліфікації категорій, звання «учитель-методист» і «старший учитель»; оптимізацію кадрового потенціалу за віковими характеристиками; збільшення в шкільній мережі кількості практичних психологів, соціальних педагогів, учителів-логопедів; залучення до навчально-виховного процесу в загальноосвітніх школах наукових працівників вищих навчальних закладів; зростання кількості педагогів, що підвищили комп'ютерну грамотність.

Зараз відбувається перетворення сфери освіти на основну форму життєдіяльності людини і суспільства та повна переорієнтація освітньої діяльності на забезпечення умов для саморозвитку особистості, гармонізації відносин у суспільстві та забезпечення умов виживання людства. Науковцями ведуться пошуки нової педагогічної парадигми, пов'язаної з усвідомленням факту кризи освіти і пошуками напрямів її подолання. Результатом пошуку має стати інтегративна педагогічна парадигма, яка б забезпечила впровадження в освітню галузь нового знання, що формується на основі динамічного інформаційного суспільства.

Отже, сучасна педагогічна теорія і практика виходять з думки, що навчання, виховання дитини молодшого шкільного віку є не тільки системою цілеспрямованого планомірного формування світогляду, переконань і почуттів, волі і характеру, а й системою адаптації дитини до соціального середовища, що, в свою чергу, допомагає формувати правильні життєві орієнтири та систему цінностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Баранюк І.* Зміст і структура поняття «професограма вчителя» // Наукові записки: педагогічні науки. – Випуск 83. – С.23-30.
2. *Бех І.Д.* Виховання особистості / Бех І. Д.: Підручник. – К. : Либідь, 2008. – 848 с.
3. *Гончаренко С.У.* Український педагогічний словник. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
4. *Зязюн І.А.* Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін. – К. : Вища школа, 2004. – 422 с.
5. *Козакова Н.В.* Організаційно-методичні засади педагогічної практики майбутніх вчителів початкової школи в умовах ступеневої підготовки / дис. .... канд. пед. наук : 13.00.04. – К., 2004. – 248 с.

Філософія

---

6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5 томах. – Т. 3. Серце віддаю дітям. Народження громадянині. Листи до сина. – К. : Радянська школа, 1977. – 670 с.
7. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: У 5-ти т. – Т. 1. – К. : Рад. шк., 1976. – 654 с.
8. Ушинський К.Д. Твори: В 6-ти т. – Т. 1. – К. : Рад. шк., 1954. – 452
9. Gill Nickolls. An Introduction to Teaching (A Handbook for Primary and Secondary school teachers). – 2nd edition. – London ; N. Y. : Routledge-Falmer, 2004. – 239 р.
10. Hayes D. Encyclopedia of Primary Education. – Abington : Routledge, 2009. – 467 р.

Гальченко М. С. Социальная зрелость педагога как фактор укоренения в бытие современных ценностей.

Исследуется формирование педагога как личности, анализируются современные ценности; указано, как именно социальная зрелость педагога влияет на формирование современных ценностей ребенка.

Ключевые слова: ценности, личность, детство, педагогическое мастерство, социальная зрелость.

Гальченко M. C. Social maturity of a teacher as factor of rooting in contemporary values.

Forming of a teacher as a personality and contemporary values are investigated. The influence of social maturity of a teacher on forming of contemporary values of a child is presented.

Keywords: values, personality, childhood, pedagogical excellence, social maturity.

Харченко В. О.

ПРО НАЦІОНАЛЬНІ ПІДХОДИ НІМЕЧЧИНІ У ПИТАННЯХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Питання збалансованого розвитку економічних систем сьогодні розглядаються розвинутими країнами через призму екологічних вимог та, відповідно, необхідності забезпечення об'єктивного навантаження на довкілля, яке буде основним елементом для подальшого розвитку і виживання людства у перспективі.

Ключові слова: статий розвиток, Німеччина, довкілля, національна стратегія, управління статим розвитком.